

“Onze opdracht vandaag was om de dialoog tussen het LNV-beleid en het groene onderwijs op gang te brengen. Volgens mij zijn we daarin ruimschoots geslaagd.” Met die conclusie opende Martin Mulder, hoogleraar Educatie en Competentiestudie van Wageningen Universiteit de afsluitende discussie tijdens het symposium ‘Vakdepartementaal Leren’ dat onlangs in Ede plaatsvond.

FOTO'S: PIETER BOETZKES

Zo'n 70 onderwijsmedewerkers van groene scholen en beleidsambtenaren van het Ministerie van LNV spraken elkaar tijdens die dag om na te gaan hoe de banden tussen het groene onderwijs en het Ministerie van LNV versterkt kunnen worden. De bijeenkomst, in eerste instantie een idee van Henk Verweij – bestuursvoorzitter van de CAH Dronten – en Douwe Ettema – beleidsmedewerker van de AOC Raad – stond onder de regie van de LNV-Directie Wetenschap en Kennisoverdracht. “DWK heeft samen met de andere beleidsdirecties van het ministerie de ambitie om onderwijs in te schakelen bij het realiseren van het beleid”, motiveerde DWK-directeur Janneke Hoekstra in haar inleidend welkomstwoord aan het begin van de dag. Dat laatste was overigens geen nieuws. Het groene onderwijs valt immers sinds jaar en dag onder het Ministerie van LNV. Maar de laatste jaren was er voor de invulling van die ‘instrumentrol’ van het groene onderwijs weinig aandacht vanuit het departement. Dit tot groot ongenoegen van de scholen. Zeker toen ook het ministerie zich gedwongen zag om te bezuinigen op het budget om de invulling van die rol

te stimuleren. Nu de politieke discussie over de positie van het groene onderwijs onder LNV is weggeëbd blijkt er vanuit LNV een duidelijke behoefte om de inhoudelijke dialoog hierover tussen onderwijs en beleid nieuw leven in te blazen. Alle partijen stappen enthousiast in, zo blijkt. Met de positieve resultaten van deze dag zal tijdens een binnenkort te organiseren vervolgbijeenkomst het programma voor het vakdepartementaal leren 2004 concreet worden ingevuld.

Veelkoppig monster

De inhoudelijke beleidsthema's waarbij groene onderwijsinstellingen een rol kunnen spelen zijn beschreven in het LNV-beleidsprogramma 2004-2007 'Vitaal en samen'. Dat zijn 'Vitale, duurzame land- en tuinbouw', 'Natuur en landschap: samenwerken aan kwaliteit', 'Ruimte op het platteland' en 'de V van voedselkwaliteit'. “Ik zie in alle vier die thema's heel wat uitdagingen voor het onderwijs om mee te werken”, aldus Hoekstra. Die thema's zijn de vertaling van het hoofdlijnenakkoord van het Kabinet op het gebied van natuur, landbouw en voedselkwaliteit die aansluiten op vijf centrale

Dialogoog LNV met onderwijs krijgt nieuwe impuls

doelstellingen van de overheid: een duurzame ontwikkeling, meer eigen verantwoordelijkheid in de samenleving, het betrekken van de samenleving bij de beleidsontwikkeling, een vermindering van de administratieve lasten en de versterking van de kenniseconomie.

De bandbreedte voor het groene onderwijs wordt daarbij in eerste instantie bepaald door het algemene onderwijsbeleid. Belangrijke speerpunten daarin zijn de kwalificatiestructuur – “Het zodanig opleiden van mensen dat ze een plek in de samenleving krijgen” – , de harmonisatie van de regelgeving, een verscherpt toezicht op de kwaliteit, de ict-infrastructuur en het competentiegericht leren. Daarnaast heeft LNV zijn vakdepartementaal onderwijsbeleid dat op deze dag onderwerp van bespreking is.

LNV wil in het kader van zijn vakdepartementaal onderwijsbeleid komen tot een inhoudelijke vernieuwing van de groene opleidingen en daarvoor in een meerjarenprogramma de daarvoor beschikbare budgetten samenvoegen, verbindingen leggen tussen onderzoek, onderwijs en het midden- en kleinbedrijf en alle regionale spelers daarbij betrekken. Ook een betere benutting van kennis staat daarbij op

▲ DWK-directeur Janneke Hoekstra geeft aan de symposium-deelnemers een toelichting op de hoofdlijnen van het vakdepartementaal onderwijsbeleid van het Ministerie van LNV

de agenda. Hoekstra denkt daarbij aan ontsluiting van Wageningse onderzoekskennis voor het onderwijs, het organiseren van netwerkbijeenkomsten en de inschakeling van het LNV-kennisplatform dat momenteel op

Groen Kennisnet wordt ontwikkeld. De eerste reacties op deze boodschap van DWK-directeur Hoekstra waren kritisch. De LNV-thema's laten zich moeilijk inpassen in de systematiek van de kwalificatiestructuur. En van →

Vitaal en Samen: vier beleidsthema's

In de nota Vitaal en Samen; LNV-Beleidsprogramma 2004-2007 is beschreven welke concrete doelen de minister van LNV in de periode 2004-2007 wil realiseren. Het betreft vier thema's. De minister van LNV wil dat groene onderwijsinstellingen een rol spelen in de realisatie van die thema's.

Het betreft de volgende:

- ✦ Vitale, duurzame land- en tuinbouw. Het versterken van de positie van de land- en tuinbouw met inbegrip van de hele agrofoodketen en de visserij door ruimte te geven voor ondernemerschap, innovatie te stimuleren, afspraken te maken binnen de Europese Unie en het bevorderen van een goede kennisexploitatie en een sterke en brede kennisinfrastructuur.
- ✦ Natuur en Landschap: samen werken aan kwaliteit. Het versterken van de kwaliteit van de natuur en het landschap en op die wijze bijdragen aan de leefbaarheid en tegemoetkomen aan de maatschappelijke betekenis van natuur en landschap voor recreatie, de aantrekkelijkheid van de woon- en werkomgeving en versterking van het economisch perspectief voor het agrarisch cultuurlandschap. Voor andere overheden en burgers worden de mogelijkheden vergroot om hun verantwoordelijkheid te nemen voor de kwaliteit van natuur en landschap.
- ✦ Ruimte op het platteland. Het op samenhangende wijze combineren van een duurzame landbouw, een vitale natuur, een vertrouwd platteland en een duurzame berging van water met de wensen voor wonen, werken en vrije tijd. Hierbij wordt uitgegaan vanuit het concept van de duurzame ontwikkeling met als uitgangspunt een evenwichtige benadering van economische, ecologische en sociaal-culturele belangen.
- ✦ De V van Voedselkwaliteit. Nationaal en internationaal inzetten op voedselveiligheid en voedselkwaliteit waarbij de productie in een milieuvriendelijke omgeving plaatsvindt en dierenwelzijn en diergezondheid in acht worden genomen.

het eens zo goed functionerende OVO-drieluik is niet zo veel meer over. Ook de samenwerking tussen de verschillende instellingen is sterk afgekald als gevolg van het overheidsbeleid. Janneke Hoekstra ontkende dat laatste niet, maar legde tegelijkertijd de bal bij de instellingen zelf neer. "We zijn als kennisveld klein. Soms heb ik het idee dat we meer elkaar beconcurreren dan de buitenwereld. Dat is onverstandig. Het groen onderwijs mag best wel veelkoppig zijn, maar het moet één monster blijven." Knelende regels en innovatieregelingen passeerden ook de revu. "Ik zie geen mogelijkheden om leerlingen in het vmbo en mbo bij die beleidsthema's inhoudelijk in te zetten", aldus een CvB-lid van een aoc. "We kunnen het wel via onderwijsvernieuwing doen, maar daar heeft uw ministerie geen boodschap aan omdat het dan niet om de inhoud gaat." Volgens Hoekstra zal dat gaan veranderen. "In plaats van de huidige VIA-regeling komt er een

nieuwe regeling die hiervoor ruimte biedt." Aansluitend riep ze de aanwezigen op om de genoemde bezwaren voorlopig opzij te schuiven en de aandacht nu eerst te richten op het ontwikkelen van ideeën. "Als vervolgens blijkt dat voor de realisatie daarvan stelselwijzigingen nodig zijn, zijn wij aan zet."

Orka's

Een eerste voorzet voor ideeën gaven Jeroen Naaijkens en André Bomers, respectievelijk CvB-voorzitter van de HAS Den Bosch en AOC Oost, in hun presentaties voor de aanwezigen. Naaijkens door een beeld te geven van de wijze waarop zijn onderwijsinstelling het onderwijs aantrekkelijk probeert te maken en samenwerkt met het bedrijfsleven. Bomers door de omslag in het aoc-onderwijs toe te lichten. Nederland lijdt ondanks alle inspan-

ningen volgens Naaijkens aan kennis-obstipatie. "We zij nu met z'n allen druk bezig om 800 miljoen euro te verdelen voor de kennisversterking, maar we zouden ons veel meer bezig moeten houden met de vraag hoe de kennis de samenleving inkomt. Tuinders, bijvoorbeeld, kunnen met de kennis die nu op de plank ligt, de komende 30 jaar vooruit. Maar die kennis is niet operationeel." Daarom is volgens de HAS-bestuurder naast *human resource management* ook *education development* nodig. Zijn school ontwikkelt daarvoor, geïnspireerd door de 'lastige studenten' een aanpak. "U kent ze wel. Die studenten die in de lessen met hun mobiele telefoons zitten te bellen omdat ze hun zaakjes voor hun eigen bedrijfjes moeten regelen." Volgens Naaijkens is het hoger onderwijs teveel gefixeerd op het systeem en de regels. Bijvoorbeeld op het CROHO waarin de bekostigde opleidingen zijn geregistreerd. Door die gerichtheid op die systematiek is de responsiviteit van het onderwijs erg laag. Om sneller te kunnen reageren op nieuwe vragen uit de samenleving richtte de HAS Den Bosch zich meer op maatwerk. Studenten zijn junior professional en vervullen allerlei functies in organisaties en netwerken. "Als vijf jaar geleden een student zich bij ons aanmeldde met de boodschap dat die iets met orka's wilde, gaven wij aan dat we daarvoor geen opleiding hadden. Nu kan die student terecht op de opleiding veehouderij en wordt hij vanwege de kennis die deze student ongetwijfeld van orka's heeft, ingeschakeld als kennisbron." In de praktijk komt het erop neer dat de HAS Den Bosch op die manier *education development* als het ware bovenop de CROHO-opleidingen in de etalage zet. Een goed voorbeeld daarvan is de opleiding Food Design. "Je dient natuurlijk rekening te blijven houden met het CROHO, maar je moet je leven er niet door laten leiden", aldus de HAS-bestuurder. Uit de ervaringen van de school blijkt dat de studenten het onderwijs volgens dit concept aantrekkelijker vinden. "Onderwijs gaat om nieuwsgierige studenten en om verantwoordelijkheid. Als je een van beide brusqueert komen ze alleen nog maar voor hun papiertje. Studenten gaan ervoor als ze mogen afwijken van de 'verplichte' paden." Bovendien is het volgens Naaijkens zo dat deze opzet zijn school veel meer mogelijkheden geeft voor kennistransfer.

Eigen gezicht

Ook aoc's realiseren zich dat ze een omslag in hun onderwijs moeten maken. André Bomers, CvB-voorzitter van AOC Oost, lichtte dat toe in zijn presentatie. Door de wettelijke kaders is 80 procent van de inhoud van het groene onderwijs vastgelegd. De scholen ervaren dat als knellend, zo verwoordde Bomers. Aan de hand van recente onderzoeksgegevens maakte de aoc-bestuurder duidelijk welke competenties bij afgestudeerden van de groene opleidingen gewenst zijn. Met name zelfstandigheid, nauwkeurigheid, werken in teamverband, creativiteit, vakken, toepassen en oplossen van problemen scoren het hoogst. De aoc's hebben daaruit geconcludeerd dat er een omslag in hun onderwijs moet plaatsvinden. Namelijk van pure kennisoverdracht naar gedragsverandering. De aoc's maken die omslag op de eerste plaats door onderwijsinnovaties. Daarbij valt te denken aan o.a. vraaggestuurd en probleemgestuurd onderwijs, projectmatig werken, praktijkleren en een ict-rijke leeromgeving. Ook VIA-projecten, cursus- en contractactiviteiten en regionale samenwerkingsverbanden vallen daar onder. Een aantal van die vernieuwingen wordt mede mogelijk gemaakt door het inslagbeleid van het Ministerie van LNV. "Dat beleid is belangrijk voor de aoc's," aldus Bomers "want het geeft de aoc's smoel, eigen gezicht, onderscheidend vermogen en een maatschappelijke opdracht." En zoals LNV in dit verband belangrijk is voor de aoc's, zo hebben de aoc's volgens de aoc-bestuurder ook belang voor LNV omdat ze broedplaatsen voor innovatie zijn. Papier is geduldig, maar de praktijk blijkt heel wat weerbarstiger. De relatie tussen LNV en aoc's heeft veel potentie, maar in realiteit zijn er veel belemmeringen, zo stelde Bomers tenslotte vast. Zo heeft het ministerie in 2003 vanwege noodzakelijke bezuinigingen het budget voor de VIA-regeling en het cursusonderwijs tijdelijk ingetrokken. Daarnaast vinden de scholen de vertaalslag van het LNV-beleid naar de scholen niet concreet genoeg en klagen ze over de administratieve rompslomp en 'luchtfietserij' bij bepaalde projecten. Bovendien constateren ze dat de vertrouwensrelatie tussen bedrijfsleven en overheid behoorlijk is geschaad en dat bedrijven zich argwanend opstellen als het

gaat om deelname aan onderwijsprojecten. Bomers constateerde echter dat er nu sprake is van een kentering. Er is herstel van vertrouwen en er ontstaat een open dialoog. Nu is het nog belangrijk dat er weer budgetten voor vernieuwing beschikbaar komen. Onder het motto 'weet wat er leeft en zorg dat het werkt' pleitte aoc-bestuurder Bomers voor extra impulsen om de loket-rol van aoc's (kenniscirculatie en kennismakelaar) te versterken, de omslag en vernieuwing met woord en daad te ondersteunen en een meerjaren actieplan voor Voedsel en Groen te starten. Via dat actieplan zouden – geënt op de vier LNV-thema's – een nieuwe aanpak moeten komen voor de huidige VIA- en cursuskaderregeling en een open dialoog met het bedrijfsleven door middel van thematische conferenties.

Constructief

De voorzetting van de dialoog in de workshops tijdens de middag leverde een keur van ideeën op. "Onderwijs en LNV hebben dezelfde baas, maar ze kennen elkaar niet", luidde een conclusie uit een van de workshops. De behoefte om netwerken binnen de school te verbinden met die van LNV en bedrijven werd expliciet verwoord. Mogelijk dat lectoren en kenniskringen uit het hoo daarbij een rol kunnen spelen. Ook de regionale loketfunctie van de instellingen werd meerdere malen te berde gebracht. Voor bijvoorbeeld scholing, advisering, netwerkvorming en projecten. Volgens LNV-directeur-generaal Oostra (ook aanwezig tijdens de afsluitende discussie) heeft het onderwijs die functie al, maar zou die via een impuls vanuit LNV expliciet georganiseerd kunnen worden.

"We hebben in een open sfeer constructief met elkaar gesproken", concludeerde hoogleraar Educatie en Competentie Studies Martin Mulder die bij het afsluitend deel als discussie-leider fungeerde. Zijn belangrijkste conclusies: er is gevraagd om continuering, om verbindingen te leggen, vervolgstappen te nemen, aan te sluiten bij bestaande netwerken en bedrijven en het onderzoek hierbij te betrekken. Volgens Mulder is daarmee duidelijk dat de eerste stap in de goede richting is gezet.

Voor vervolgstappen ziet DWK-directeur Hoekstra een duidelijke rol weg-

▲ Een constructieve dialoog...

gelegd voor haar directie. "Ik heb vandaag opgepikt dat wij partijen actief met elkaar in contact moeten brengen." Bij haar terugblik somde ze in dat verband vier belangrijke aandachtspunten op: het verbeteren van het netwerk beleid-onderwijs-onderzoek, linken met het bedrijfsleven, de knellende kaders en de loketfunctie van de instellingen in de regio. Directeur-generaal Oostra sprak daarbij zijn waardering uit voor het feit dat het een echte inhoudelijke dialoog was geweest. "Het is prettig om een keer eens niet over geld of over de positie van het groen onderwijs te hoeven praten." Ter geruststelling voegde hij daar overigens aan toe dat er nu overigens gelukkig weer middelen beschikbaar komen. "Weliswaar minder dan voorheen, maar voldoende om een flinke impuls te geven aan de innovatie." ∞

Pieter Boetzkes